

NaturErhvervstyrelsen
mail@naturerhverv.dk

DANSK
SKOVFORENING
Amalievej 20
1875 Frederiksberg C
Danmark

Telefon 3324 4266
info@skovforeningen.dk
www.skovforeningen.dk

14. februar 2014

J. nr. 13-810-000064 - Dansk Skovforenings høringsvar vedrørende Landdistriktsprogrammet for 2014-2020

Skovforeningen takker for muligheden for at komme med bemærkninger til det danske landdistriktsprogram for 2014-2020. Skovforeningen er bekendt med at det foreliggende program er tænkt til at gennemgå en større revision allerede for perioden 2016-2020 og at de i programmet beskrevne ordninger primært er videreførelse af eksisterende ordninger. Det gør det relativt vanskeligt at kommentere på udkastet.

Alligevel mener Skovforeningen, at det foreliggende program kan forbedres betydeligt.

Skovforeningen vil derfor i vedlagte dokument komme med en række generelle bemærkninger og ideer til forbedringsmuligheder, som vil være relevant både for det foreliggende program og som minimum må tages med ved revision, samt en række mere tekstnære bemærkninger til programmet.

De tekstnære bemærkninger er rettet mod den indledende SWOT-analyse, hvorimod bemærkninger til valg af støtteforanstaltninger og de resterende afsnit er udeladt, da vi ikke vurderer at der vil blive lavet nævneværdigt om på dette i det foreliggende program.

I steder vil vi til sidst pege på en række områder, hvor vi mener, at Danmark kan udnytte mulighederne i forordningen bedre i forhold til at nå hjemlige politiske mål på skovområdet.

Vi stiller os gerne til rådighed i forhold til at besvare spørgsmål og bidrage til færdiggørelsen af landdistriktsprogrammet, samt bidrage med input til den allerede igangsatte revision.

Med venlig hilsen

Tanja Blindbæk Olsen / Marie Louise Bretner

Indhold

Generelle kommentarer	3
Mangler og varierende detaljeringsgrad	3
Konsistent og retvisende brug af erhvervsbetegnelser	3
Grundlaget for programmet - SWOT-analysen.....	3
Valg af behov, mål, prioriteter og fokusområder - administrationsprocenter.....	5
Nye elementer i forordningen	5
Forældede tal for skovene og andre faktuelle fejl.....	6
Konkrete bemærkninger til teksten:.....	6
Side 14.....	6
Side 15 til 22.....	7
Side 22.....	7
Side 23.....	9
Side 30 afsnit 3.....	9
Side 31.....	9
Side 32.....	9
Side 33.....	10
Side 43.....	10
Side 45.....	11
SWOT - styrker:	11
Side 47 - prioritet 1	11
Side 48 - prioritet 3	11
Side 48 - prioritet 4	11
Side 48 - prioritet 5	12
Side 49 - Prioritet 6	12
SWOT - svagheder.....	13
Side 49 - prioritet 1	13
Side 49 - prioritet 2	13
Side 50 - prioritet 4	13
Side 50 - Prioritet 5	14
SWOT - muligheder	14
Side 51 - prioritet 1	14
Side 52 - prioritet 4	14

Side 52 - prioritet 5	15
SWOT - trusler	15
Side 54 - prioritet 3	15
Side 54 - prioritet 5	16
Udnyttelse af forordningens muligheder for skovene.....	16
Biodiversitet/Natura 2000	17
Digitalisering.....	17
Uddannelse	18

Generelle kommentarer

Mangler og varierende detaljeringsgrad

Udkastet lider i udpræget grad af en betydelig inkonsistent i detaljeringsgrad, hvor eksisterende skovordninger er unødigt detaljeret beskrevet, mens der tilsvarende er en total mangel på beskrivelse af konkret indhold for skovene i afsnit, hvor land- og skovbrug er nævnt i samme afsnit. Det er således efter gennemlæsning af programmet ikke tydeligt hvilke elementer det påtænkes at understøtte i skovene.

Konsistent og retvisende brug af erhvervsbetegnelser

Der er programmet igennem ikke konsistent i brugen af erhvervsbetegnelser. Jordbruger, jordbrug, primærproducent, bedrift, landmand og landbrug, land- og skovbrug m.fl. bruges i flæng uden at det altid er klart, hvilket erhverv der tales om og om ordvalget er dækkende for det indhold der var tænkt i teksten.

Et eksempel kan ses på side 15: I overskriften står "*Strukturudvikling og økonomi i jordbrug og fødevarerhverv*". Her bør "*jordbrug*" erstattes af "*landbrug og skovbrug*". Mange steder bruges fx også "*jordbrug*" og "*primærproducent*", selvom det tydeligt fremgår af teksten i øvrigt, at der alene tænkes på landbrug.

Skovforeningen vil gerne forslå, at diffuse og flertydige betegnelser udelades og at der konsekvent programmet igennem skriver landmand og/eller landbrug, hvor det handler om landmænd og landbrug, at der skrives skov- og landbrug, når der menes både land- og skovbrug og endelig at der skrives skovejer og skovbrug, der hvor teksten handler om skov.

Grundlaget for programmet - SWOT-analysen

Grundlaget for valg af foranstaltninger findes på baggrund af SWOT-analysen og vurderingen af behov. Skovforeningen finder *ikke* at den foreliggende SWOT-analyse og identifikation af behov er fyldestgørende for skovbruget.

En af svaghederne i SWOT-analysen er, at de krav som stilles gennem EU-direktiver, klimamål, biodiversitetskonventioner m.fl. ikke dækkende er medtaget i analysen, selvom både juridiske bindinger og politiske mål repræsenterer "trusler" og "muligheder" i landdistrikterne.

Skov dækker 14,1% af Danmarks areal og samtidig er der en politisk målsætning om at skoven på sigt skal udgøre 25% af landarealet. Samtidig er skoven i kraft af fredskovsplikten i vid udstrækning en låst arealanvendelse. På den baggrund skal Skovforeningen opfordre til at opjusterer niveauet for analysen således, at analysen kan bidrage til at identificere styrker, svagheder, muligheder og trusler, der tilsammen kan sige noget om skovbrugets behov og skovbrugets muligheder for at bidrage til udviklingen i landdistrikterne - både den politisk bestemte og den innovationsdrevne.

I nærværende SWOT-analyse er det for eksempel ikke identificeret:

- at skovbruget er en stor biomasseproducent med gode muligheder for at producere endnu mere biomasse end skoven allerede gør i dag
- at en betydelig del af skovejere ikke har en skovbrugsmæssig uddannelsesbaggrund
- at skov har et særligt klimapotentiale til at imødegå klimaforandringer (mitigation) gennem brug af træ som klimavenligt råstof i byggeri og træprodukter, gennem substitution af fossile brændsler samt ved at fungere som kulstoflager.
- at skov har et særligt potentiale til at afbøde effekterne af klimaforandringer (adaptation) gennem skovens evne til vandtilbageholdelse, temperatursænkning, til at give læ og restaurering af degraderede landbrugsjorder osv.
- at skovene rummer den største **biodiversitet** i Danmark, samt de største og mest omkostningseffektive muligheder for at øge den.

Ovenstående er alt sammen eksempler på muligheder og behov i skovbruget, der taler direkte ind i Landdistriktsprogrammets prioriteter og som SWOT-analysen undlader at beskrive, men som burde have været behandlet heri.

De skov- og skovbrugsrelaterede elementer, der behandles i analysen, er ikke underbyggede (ex. skovens sundhedstilstand) og leder heller ikke til nogen form for konklusion – er det godt/skidt? Hvilke muligheder/behov er der?

I afsnittet med konkrete bemærkninger findes mere uddybende bemærkninger til SWOT-analysen.

Den mangelfulde SWOT-analyse afspejles således i den videre behovsanalyse og valget af foranstaltninger.

Skovforeningen skal derfor kraftigt opfordre til at SWOT-analysen udbygges samt at gennemrevidere behovsanalysen og i lyset heraf overveje at revidere valgene af støtteforanstaltninger så de afspejler den nye behovsanalyse.

Valg af behov, mål, prioriteter og fokusområder - administrationsprocenter

De nationale mål og handleplaner er beskrevet på side 75. Heraf fremgår det at valget af EU prioriteter og fokusområder i Danmarks landdistriktsprogram er begrundet i et ønske om:

- at fokusere indsatsen så der er størst effekt indenfor et begrænset budget
- at reducere administrationsomkostningerne
- at forenkle og reducere risikoen for underkendelse
- at der skal være et overskueligt antal ordninger

Umiddelbart lyder det fornuftigt og er et udmærket udgangspunkt. Desværre er det i den sammenhæng kommet for meget fokus på administrationsprocenter. Konklusionerne vedrørende administrationsprocenter kan meget nemt blive forkerte, hvis man dels ikke er opmærksom på de overordnede målsætninger (direktiver/politikker/konventioner m.m., som burde være belyst i SWOT-analysen) dels ønsker at gennemføre målrettede og kvalitetsbetonede projekter på mindre arealer, der har et ganske særligt behov, og hvor administrationsprocenten i sagens natur vil være større.

Det er dog svært at gennemskue resultatet af prioriteringen ved udelukkende at læse programmet. Således er det for eksempel valgt at der for 2014 og 2015 ikke skal være penge på ordningen "Natur- og miljøprojekter" og denne ordnings fremtid er tilsyneladende usikker. Alligevel er den uændret beskrevet i programmet.

Hvis forholdene omkostningseffektivt skal forbedres for natur og biodiversitet, så skal der gås målrettet til værks. Det er også en af anbefalingerne fra Natur- og Landbrugskommissionen. Det koster i administration at individualisere og målrette projekter. Til gengæld giver det resultater, der sikrer de kvaliteter, man ønsker fremmet, hvilket ikke er sikret i en general ordning, der imidlertid er nem og billig at administrere.

Dertil kommer, at nogle tilskud sikrer en varig natur- og miljøforbedring, mens andre, kun sikrer natur- og miljøgevinsten i en kort periode. Den varige natur og miljøforbedring bør naturligvis indgå i vurderingen af administrationsprocenten – eventuelt indregnes med en passende diskonteringsfaktor.

Endelig er krydsoverensstemmelseskravene nævnt som hindringer for ordningers udnyttelse, og analysen bør derfor omfatte en nøjere beskrivelse af krydsoverensstemmelsesreglernes indvirkning og kumulative virkninger.

Nye elementer i forordningen

Under flere af de beskrevne foranstaltninger for skovbrug er der i den nye forordning (1305/2013) nu krav om at støtten skal være betinget af at skove over en vis størrelse (størrelsesgrænse fastsættes af medlemsstaterne) har en skovforvaltningsplan eller lignende:

"For forest holdings above a certain threshold to be determined by Member States in their rural development programmes, support under paragraph 1 shall be conditional on the presentation of the relevant information from a forest management plan or equivalent instrument in line with

sustainable forest management as defined by the Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe of 1993.”.

Det gælder fx for de Natura 2000-ordninger i skov som er beskrevet med henvisning til artikel 34.

Skovforeningen savner i det foreliggende program at det for det første defineres hvad der forstås ved en "forest management plan", samt hvilken størrelsesgrænse der tænkes fastsat i Danmark.

Vi har ikke i Danmark lovgivningsmæssige krav om udarbejdelsen af skovforvaltningsplaner og vi har en skovlovgivning, der sikrer, at kravene til skovens bæredygtighed opfyldes. I Danmark har skovforvaltningsplaner for enkelt ejendomme altid været ejerens strategiske og operationelle værktøj til styring af skovdriften. Planerne blev ofte lavet for 10-15 årige perioder. Sådanne planer i traditionel forstand er i dag sjældne, og er afløst af mere fleksible elektroniske løsninger, hvor det er langt lettere at bevare overblikket gennem en rullende planlægning. Egentlige planer i traditionel forstand laves nu kun på enkelte større ejendomme eller ejendomme som har valgt at lade sig certificere. For mindre ejendomme vil omkostningerne til udarbejdelse af en traditionel driftsplan ikke stå mål med resultatet og anvendeligheden af denne.

Skovforeningen anbefaler derfor at størrelsesgrænses for hvornår der skal stille krav om planer fastsættes meget lempeligt.

Danmark har arbejdet hårdt for at få gennemført en mulighed for – som supplement til løbende, tidsbegrænsede aftaler - at anvende engangserstatninger til visse naturforbedrende tiltag, hvor sådanne tidsbegrænsede aftaler kan have større mening. Alligevel er det ikke i det foreliggende program taget stilling til hvordan denne nye mulighed kan udnyttes.

Skovforeningen har flere gange peget på at der skal sikres mulighed for evigtvarende aftaler, hvor erstatningen knyttes til nedgangen i handelsværdien. Muligheden for evigtvarende aftaler skal eksistere sideløbende med tidsbegrænsede ordninger med årlige udbetalinger.

Vi ser derfor frem til at der fra dansk side tages stilling til om denne nye mulighed for engangserstatninger udnyttes.

Forældede tal for skovene og andre faktuelle fejl

I den indledende situationsbeskrivelse er tallene der anvendes for skov generelt forældede og bør erstattes af de nye tal fra "Skove og Plantager, 2012".

Der er derudover fejl i henvisningerne til de enkelte artikler i forordningen. Således fremgår det fx af tabellen på side 87-90 at skovrejsning er artikel 23 - men det er artikel 22 i forordning 1305/2013 af 17. december. Det samme gør sig gældende for øvrige henvisninger efter artikel 20.

Konkrete bemærkninger til teksten:

Side 14

Her er uddannelsesniveaueet i landdistrikterne beskrevet, men det nævnes kun at 49 pct. af alle bestyrer af landbrugsbedrifter havde en grundlæggende eller videregående landbrugsuddannelse. Her bør uddannelsesniveaueet for skovejere og -forvaltere også fremgå.

I en Epion spørgeundersøgelse fra 2010 var uddannelsesniveaueet hos skovejere, der fik tilskud

Tabel 2.9: Tilskudsmodtageres uddannelse

	Skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Friluftsliv	Særlig drift
Skovfaglig uddannelse	4 % (6)	24 % (33)	28 % (23)	40 % (4)	3 % (1)
Driftsleder/grønt bevis	12 % (17)	15 % (21)	11 % (9)	10 % (1)	10 % (3)
Andet	84 % (117)	61 % (86)	61 % (50)	50 % (5)	87 % (26)
Total	100 % (140)	100 % (140)	100 % (82)	100 % (10)	100 % (30)

Kilde: Epinion spørgeskemaundersøgelse 2010.

gennem skovordningerne følgende:

Skovforeningen vurderer at kompetenceopbygning hos skovejeren via undervisning og kurser vil resultere i varetagelse af flere hensyn i skovdriften gennem større bevidsthed om skovens muligheder – produktions- og udnyttelsesmæssigt såvel som naturmæssigt. Uddannelse vil gøre disse skovejeren bedre i stand til at evaluere entreprenører, vurdere skovens sundhedstilstand, vurdere stomfaldsrisiko, værne om særlige naturværdier samt give skovejeren bedre forudsætninger for at sætte operationelle mål for skovdriften.

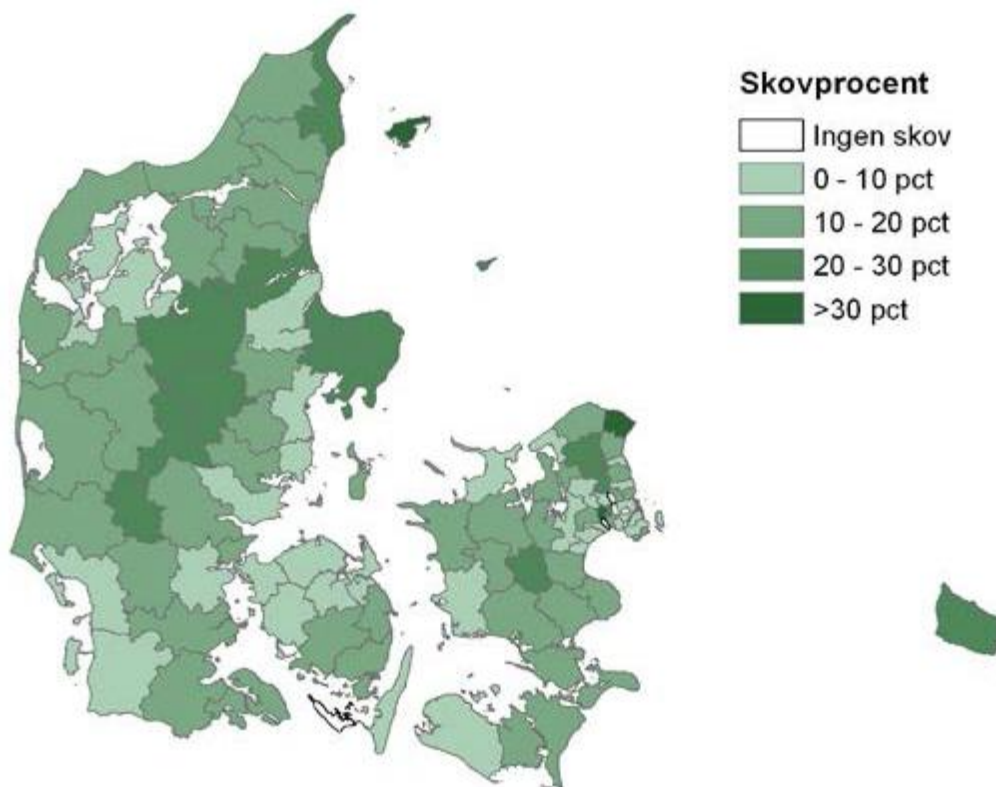
Side 15 til 22

Efter afsnittet "Strukturudvikling og økonomi i jordbrug og fødevareerhverv" kommer underafsnittene "Strukturen i landbruget", "Produktionen i landbruget", "Økologisk landbrug" og "Landbrugets økonomi" og "Eksport". Skovbruget eksporterer også. Så for helt klare linier kunne sidste afsnit passende hedde "Landbrugets eksport". Samtidig bør der være et afsnit under "Skovbrug" der behandler eksporten af træ.

Side 22

Afsnittet om skov er meget kort og kunne med fordel uddybes.

For eksempel er der vist en tabel over Skovbrugets ejendomsstruktur som dog ikke rigtigt belyser emnet ud over at den viser at hovedparten af skovarealet er ejet af private. Umiddelbart synes det mere interessant at vide hvor skoven ligger som vist nedenfor.

Skovarealet i procent af kommunernes samlede areal (Skove og Plantager 2012).

Derudover kunne det også være interessant at vide noget om størrelsesfordelingen og ikke bare at ejendommene i gennemsnit er 8,2 ha. Spændet går immervæk mellem 0,5 ha og over 1000 ha. I "Skove og Plantager 2000" viser tabel 1.4 skovejendomme og skovarealet fordelt efter størrelsen i årene 1976, 1990 og 2000. Om tabel står der blandt andet:

"I Danmark findes et stort antal små skovejendomme, men som det ses af oversigtstabel udgør de mange små skovejendomme kun en mindre del af det samlede skovareal. Således har de knap 17.000 skove på under 5 ha et samlet areal på 35.000 ha, hvilket betyder at 64 pct. af samtlige skovejendomme tegner sig for 7 pct. af det samlede skovareal. Det ses endvidere, at skovejendomme på 1.000 ha og derover udgør 0,2 pct. af det samlede antal skove og tegner sig for 34 pct. af det samlede skovareal."

Af den korte tekst om skovbrug står der at "der ikke kan påvises nogen udpræget strukturudvikling" og at "Der er dog en klar tendens til, at gavntræ bliver erstattet af træ til brænde herunder brændeflis og andet energitræ".

Formuleringerne er misvisende. Gavntræsprocenten er rimelig konstant, men der bliver hugget mindre løvtræ, hvilket primært skyldes vanskelige afsætningsforhold p.t. for savværkstræ. Energitræet er ganske rigtigt i stigning, men det er fordi, der nu er et marked /logistik / håndteringsteknik for den store andel af træet i skoven, der stort set ikke kan bruges til andet end energitræ. Der er med andre ord kun et begrænset overlap mellem den kvalitet træ, der kan bruges til gavntræ og den kvalitet der bruges til energitræ. Der er derfor ikke tale om at gavntræ

bliver brugt til energitræ, sådan som teksten kunne forlede læseren til at tro (se Skov og Plantager 2012, Hugst af salgbar masse).

Side 23

I 2. afsnit sidste linje står: *"Skovene derimod har et betydeligt potentiale for at lagre klimagasser, beskytte vandmiljøet og sikre natur- og rekreative værdier"*.

Beskrivelsen er ikke dækkende for skovens muligheder. Skoven har allerede i dag en betydelig produktion af bæredygtig energi på ca. 14 PJ om året og dertil kommer et potentiale for stigende produktion af bæredygtig træ til energi op til et niveau på 35 – 45 PJ om året i 2050 (se rapporten "Muligheder for bæredygtig udvidelse af dansk produceret vedmasse 2010 skovenes bidrag til grøn omstilling" af Københavns Universitet, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning).

Side 30 afsnit 3

Her står: *"Skovarealet i Danmark har i en årrække været i fremgang, hvilket sammen med en stadig større udbredelse af naturnær skovdrift i de eksisterende skove har haft positiv betydning for en række skov-arter. Den samlede bestand af 22 af skovenes mest karakteristiske fuglearter har været stigende fra ca. 1980 til 1990, hvorefter udviklingen har stabiliseret sig"*.

Folketinget besluttede i 1989 at fordoble Danmarks skovareal og i 2005 besluttede Staten at omlægge egne skovarealer til naturnær skovdrift. Det står ikke lysende klart hvordan disse to beslutninger, skulle kunne have haft nogen indflydelse på udviklingen af bestanden af karakteristiske fuglearter i årene 1980 -1990.

Side 31

I afsnittet *"Udvikling for skovfugle"* står der i de første linjer at *"Skovfugle-indekset, jf. figur 17 og tabel 17, er en indikator for udviklingen i skovenes naturkvalitet. Her ses en fremgang i perioden 1976 til 2009 på samlet 12 pct."*

Det man kan tolke ud af de nævnte figurer er, at udviklingen i Mange-arts-indekset for skovfugle er sket mellem 1980 og 1990, sådan som det også står beskrevet på side 30 afsnit 3. Det betyder, hvis indikatoren er korrekt, at der ikke er sket en positiv udvikling i skovenes naturkvalitet siden før statsligt støttet skovrejsning og statens omlægning til naturnær drift. Det hænger således ikke sammen med afsnittet på side 30 der er refereret ovenfor.

Side 32

I afsnittet *"Skovøkosystemers sundhed"* er de enkeltes træarters sundhed valgt som indikator for skovøkosystemets sundhed, hvorefter sundheden i hovedtræarterne i løvskoven er beskrevet.

Sammenfattende ser det ud som klima er en af hovedårsagen til løvtræernes varierende sundhedstilstand (tørke i 1990'erne, forekomsten af sommerfuglelarver – vel delvist betinget af klima), men der konkluderes ikke på afsnittet og afsnittet savner derfor udsagnskraft.

Hvis hovedårsagen til løvtræernes varierende sundhed ligger i klimaforhold, så er vi enten indenfor den normale variation og løvskovenes sundhedstilstand er dermed god eller også er der tale om variationer som man antager/formoder er knyttet til klimaforandringerne og dermed er det interessant at reflektere over, hvad mulighederne er for fx at bruge andre træarter/provenienser.

Side 33

Under afsnitoverskriften "**Sammensætning af træarter**" står der at "*Udviklingen af hjemmehørende træarter kan sidestilles med udviklingen mellem andel løv og nål i de danske skove. Baggrunden er, at kun få nåltræsarter, med beskedent areal i skovbruget, er hjemmehørende (primært skovfyr). Endvidere er der belæg for at antage, at biodiversiteten generelt er højere i hjemmehørende løvskov end i nåleskov.*"

Med til vurderingen af nål versus løv bør også høre at en stor del af nåleskoven er rejst på degraderede landbrugsjorder med lav biodiversitet. På disse arealer har nåleskoven forbedret jordbunden, forhindret ørkenspredelse og dannet grundlag for et rigere dyre- og planteliv samt standset udvaskningen af næringsstoffer og pesticider. På sigt vil disse arealer kunne konverteres til hjemmehørende arter

Side 43

I afsnittet "*Levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald, restprodukter og andre nonfood-råmaterialer til bioøkonomi*" står der, "*... er der sket en 8-dobling af bioenergiproduktionen i Danmark siden 1972.*" Af tabel 21 fremgår det, at de store volumener ligger i halm, i affald og i træ. Affald er under udfasning som energikilde og skal i stedet genanvendes og med afsnittene "*Jorderosion og forvaltning af jordbunden*" og "*Vand- og energiforbrug i landbrug og forarbejdning af fødevarer*" på side 40 til 42 som baggrundsviden, er der grund til at fremhæve træ som bæredygtig energikilde i dette afsnit.

Videre i afsnittet står: "*Dansk landbrug må dog konkurrere med importeret bioenergi om at levere svarende til den øvrige stigning i bioenergiforbruget, og halm har her svært ved at konkurrere prismæssigt med importerede træpiller.*"

Det er ikke det eneste som halm har svært ved at konkurrere mod. Halm har også svært ved at konkurrere på kvaliteten af brændslet. Dansk produceret træflis kan til gengæld konkurrere på begge parameter og produktionen heraf kan udvides betragtelig jf. rapporten "*Muligheder for bæredygtig udvidelse af dansk produceret vedmasse 2010 skovenes bidrag til grøn omstilling*" af Københavns Universitet, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning. Denne viden bør indgå i dette afsnit for at give et mere fuldstændigt billede af situationen.

Side 45

Videre på side 45 står der: *"Danmark importerer store dele af den biomasse, der anvendes til produktionen af vedvarende energi. Således var ca. 47 pct. af den træbaserede biomasse, der blev anvendt til at producere vedvarende energi i Danmark i 2011, importeret."*

Som nævnt ovenfor kan dansk skovbrug over en årrække øge produktionen markant (produktionen kan fordobles). Hovedbarrieren er skovejernes tillid til, at Danmarks energiforsyning også efter 2030 vil indeholde et element af træ-flis baseret kraft-varme.

Under overskriften *"Reduktion af udledningen af lattergas og metan emissioner fra landbruget"* står der: *"Dansk Landbrug og skovbrug har et betydeligt potentiale i forhold til forebyggelse af klimaforandringer."*

Det er som sådan korrekt, men landbruget og skovbrugets potentiale ligger dog i hver sin ende af skalaen. Landbruget har potentiale for at nedbringe sine udledninger. Skovbruget har potentiale for positivt at bidrage endnu mere til både at imødegå klimaforandringerne ved at producere endnu mere træ til gavn for den løbende lagring af kulstof og til fortrængning af fossilt brændstof og til klimatilpasning ved at dæmpe effekterne af ekstreme vejrlig. Måske giver overskrift og tekst mest mening hvis første sætning fjernes.

SWOT - styrker:

Side 47 - prioritet 1

- *Højt uddannelsesniveau og kvalitet i forskningen, herunder i bæredygtige produktionsformer*

Under denne prioritet beskrives kun forhold i landbruget, men der er også et højt uddannelsesniveau i de skovbrugsfaglige uddannelser, kvalitet i den skovbrugsrelaterede forskningen samt meget bæredygtige produktionsformer i skovbruget. Alt sammen styrkepositioner, som det er værd at bevare og værne om. Disse bør således også nævnes her.

Side 48 - prioritet 3

- *Fødevarerikkerhed, kvalitet og sporbarhed er en dansk styrkeposition*

Her er skovbruget heller ikke nævnt på trods af at der i skovbruget er sikkerhed for levering (logistik), kvaliteten af produktet og muligheden for at have sporbarhed i hele værdikæden. Det bør nævnes som en styrke, idet overskriften samtidig bør ændres og gøres bredere i sit indhold.

Side 48 - prioritet 4

Her står: *"Den hidtil gennemførte indsats for at modvirke primærerhvervenes påvirkninger på natur og miljø har vist positive resultater. Jordbrugere er villige til at tage natur-, klima- og*

miljøhensyn i deres produktion. Jordbrugerne har i en vis udstrækning formået at modvirke miljøpåvirkninger fra øget produktion ved hjælp af bedre produktionseffektivitet."

Da skovdyrkning allerede er en meget skånsom produktionsform, går Skovforeningen ud fra, at afsnittet refererer til landbrugets påvirkning, hvorfor "*Primærerhvervene*" og "*jordbrugerne*" bør skiftes ud med "*landbrug*" og "*landmand*".

Side 48 - prioritet 5

- Danske virksomheder er førende indenfor effektiv udnyttelse af energi og teknologier, der indgår i bioøkonomien

"Dansk landbrug står stærkt i konkurrencen om at producere bæredygtig biomasse. Miljøbelastningen ved produktion af biomasse fra træer som pil, poppel etc. er endvidere mindre end ved konventionel korndyrkning."

Igen savnes her refleksioner over skovbrugets potentiale i bioenergisammenhæng.

Her kunne passende reflekteres over:

- at der er en målsætning om at skov skal dække 25 % af landet og
- at skoven på nuværende tidspunkt dækker 14,1 % og
- at produktion af biomasse i skov er bæredygtigt både i økonomisk, økologisk og social henseende
- at skoven har potentiale for at fordoble produktion af træ til energi uden det påvirket skovens øvrige produktion af savværkstræ og samfundsmæssige goder (rent drikkevand, rekreative muligheder, natur og miljø) samtidig med at det forøger skovens stående kulstoflager

Der er med andre ord potentiale for opnå flere formål, hvis man fremmer skovrejsningen yderligere, ændrer kulturmodellerne og målrettet går efter at mobilisere træ til energianvendelse.

Side 49 - Prioritet 6

Her fremgår det at: "*Danmark har under den økonomiske krise mistet mange arbejdspladser i den private sektor, og det har ramt landdistrikterne og især yderområderne hårdt, idet hovedparten af industriarbejdspladserne er placeret her."*

I den forbindelse kunne det danske landdistriktsprogram passende sætte fokus på mulighederne i skovbruget. Dansk skovbrug kan ved at etablere en målrettet produktion af træ til energi øge landets egenforsyning betydeligt. Det kan gøres ved at fremme brugen af særlige hjælpetræer (ammetræer) mellem de kommende tømmer- og møbeltræer, der ikke udnytter bevoksningens areal fuldt ud i de første leveår. Hjælpetræerne vokser hurtigt i starten og fjernes efter 10-20 år for at give plads til de langsomt startende tømmer- og møbeltræer. Hjælpetræerne kan passende anvendes til energiproduktion. Produktionen er bæredygtig, og modellen har kun positive konsekvenser herunder Nye jobs i landdistrikterne. Det anslås at:

- Den større mængde træ skaber ca. 1.000 nye blivende jobs i og omkring den direkte forsyningskæde.
- I opbygningsfasen skabes endvidere 1.500-2.000 ekstra årsværk.

SWOT - svagheder

Side 49 - prioritet 1

Her står: *"Der er stadig et uudnyttet potentiale i at forbedre samarbejdet mellem forskning og erhvervsliv med henblik på brugerrevet innovation indenfor de områder, som fødevarerhvervet efterspørger. Der er generelt for lav søgning til erhvervsuddannelserne."*

Der er også et potentiale for forbedret samarbejde mellem forskning, skovbruget og erhvervslivet bl.a. i forbindelse med skovenes sundhed, produktionspotentiale og udnyttelse heraf.

Side 49 - prioritet 2

- Svære rammevilkår og højt omkostningsniveau i landbruget
- Lavt investeringsniveau i landbruget, mens produktivitet og indtjeningssevne er stagnerende

Udfordringerne i landbruget med høje omkostninger og lavt investeringsniveau ligner dem, der er i skovbruget. Desværre er SWOT analysen af skovbruget ikke på højde med SWOT analysen af landbruget og det er dermed vanskeligt ud fra analysen at beskrive skovbrugets styrker og svagheder og dermed også få et overblik over, hvordan skovbruget kan bidrage til udviklingen i landdistrikterne. Afsnittet bør derfor udbygges og anviser skovbrugets udfordringer.

Side 50 - prioritet 4

- Den intensive afgrøde- og husdyrproduktion medfører fortsat pres på natur og vandmiljø

Heraf fremgår det: *"Der mangler fortsat økonomiske incitamenter for landmanden og skovejeren til at beskytte biodiversiteten i landbruget og skove. Arealtilskudssatserne for naturpleje på landbrugsjord har førhen ikke været tilstrækkeligt høje til at være attraktive for landmanden. Ekstensivering af urentable landbrugsarealer kan medføre tilgroning af naturtyper. De hidtidige støttetiltag for at begrænse miljø- og naturpåvirkningen fra landbruget har primært sigtet mod en generel begrænsning i udledningen af næringsstoffer og i tilgroningen af halvkulturarealer."*

Afsnittes erkendelse af, at der fortsat mangler økonomiske incitamenter for skovejeren til at beskytte biodiversiteten giver her tilsyneladende ikke anledning til nogen nærmere undersøgelse af de forhold, der gælder i skovene.

Skovene er ellers hjemsted for fleste arter inklusiv flest truede arter. Skovordninger burde på den baggrund have høj prioritet i landdistriktsprogrammet. En analyse af mangler og hindringer i de nuværende ordninger bør selvfølgelig indgå.

Side 50 - Prioritet 5

- Der er usikre rammevilkår for produktionen af biomasse og begrænset koordinering på tværs af værdikæderne

Her står: *"Flere typer biomasse er dyre for landbruget at producere/indsamle. For en række af de afgrøder, der pt. anvendes til energi- og transportformål, er der usikkerhed omkring CO₂-fortrængningen. Der er usikkerhed om bæredygtigheden i produktionen af mange af de træpiller, der importeres til energiformål. Produktion af energiafgrøder som pil kan have negative konsekvenser set fra et landskabsmæssigt perspektiv."*

I skovbruget er der - som allerede nævnt et par gange - mulighed for at producere mere biomasse uden usikkerhed om CO₂-fortrængningen og bæredygtigheden. Derimod er usikkerhed omkring fjernvarmens og kraftvarmens fremtid en barriere for at skovbruget her og nu øger produktionen. Ligeledes kan det være en barriere for mobiliseringen, at en høj andel af skovejere ikke har en skovbrugsfaglig baggrund.

SWOT - muligheder

Side 51 - prioritet 1

Såfremt den rette analyse for prioritet 1 var gennemført under styrker/svagheder ville det være naturligt også at nævne skovbrug i bullet-point to.

Side 52 - prioritet 4

- Fortsat bedring af primærerhvervenes påvirkninger på natur og miljø

Der står: *"Der er mulighed for yderligere udvikling af de rekreative værdier og naturforvaltning i landdistrikterne, herunder at udvikle naturplejen som alternativt forretningsområde for landbruget. Der er mulighed for fortsat innovation, produktudvikling og ny teknologi indenfor landbruget til gavn for miljøet og naturen."*

Skovbruget har ikke på samme måde som landbruget behov for udvikling af miljøteknologi for at kunne gennemføre en bæredygtig skovdrift. Men vil samfundet gerne fremme forholdende for biodiversiteten, er der også i skovbruget behov for at udvikle naturplejen som et forretningsområde.

- Synergi mellem natur-, miljø- og klimaindsats

Her står videre: *"Der ses mulighed for afsøgning af yderligere synergier mellem natur-, miljø- og klimaindsatsen ved at tilrettelægge multifunktionelle tiltag for natur og miljø. Potentielt kan vandmiljø virkemidler på landbrugsjord også bidrage til at reducere udledningerne af*

drivhusgasser. CO₂-binding på tørveholdige jorder kan her være en betydende faktor. Permanent udtag af arealer kan medvirke til at sikre reduktion af drivhusgasser, da kulstof bundet i skov og vådområder mv. dermed ikke frigives på et senere tidspunkt."

Den totale kulstofmængde der er bundet i en skov med en ligelig aldersklassefordeling er konstant, men skoven er ikke bare et lager, den er også en ressource og ved almindelig skovdrift bliver det kulstof der er opsparet i det enkelte træ naturligvis frigivet igen. Enten når træproduktet ophører med at tjene sit oprindelige formål som fx bygningstømmer eller hvis træet bliver i skoven og blot rådner op, samt straks når træet bliver brugt direkte til energi, hvor det fortrænger brugen af fossilt brændstof.

Side 52 - prioritet 5

- Anvendelse af vedvarende energi fra biomasse kan skabe en bedre CO₂ balance

Her står: "Behovet for energieffektivisering er fortsat stort og markedspotentialet for introduktion af nye løsninger dermed stigende. Potentielt kan man høste betydelige mængder biomasse samtidig med at miljøforholdene forbedres indenfor landbruget. Biomasse kan lagres med små omkostninger i forhold til energi fra sol og vind. Der er endvidere gode muligheder for at øge vækst og beskæftigelse i landdistrikterne gennem en satsning på at producere og bearbejde biomasse."

Mulighederne for at øge produktionen af biomasse i skovene markant bør beskrives i denne analyse. Hovedparten af Danmarks skovareal er, gennem fredskovsplikten, bundet til at være skov. Skov dækker 14,1 % af landet og planen er, at skoven skal dække 25% af landet på sigt. Det er en mangel, at landdistriktsprogrammet ikke indeholder en beskrivelse af skovbrugets styrker, svagheder og muligheder. Hvis man skal have mere ud af mindre for at imødekøbe fremtidens øgede behov for (fornybare) ressourcer, så skal skoven naturligvis medtænkes. Her er både vækst, arbejdspladser og miljøgoder at hente.

SWOT - trusler

Side 54 - prioritet 3

- Risikofaktorer i jordbruget

Her står: "Jordbrugsproduktionen er udsat for en række risikofaktorer. Produktionen er afhængig af klimaet, fravær af dyre- og plantesygdomme, skadedyrsangreb, gunstige vejrforhold og ændringer i efterspørgslen. Landbruget oplever fra tid til anden store produktionstab som følge af klimahændelser, især oversvømmelser efter ekstraordinær nedbør. Også husdyr- og plantesygdomme kan have omfattende konsekvenser for landmanden. Veterinær sikkerhed og fravær af smitsomme husdyrsygdomme er afgørende for eksporten af den animalske produktion."

Jordbrugsproduktionen er udsat for en række risikofaktorer. Det gælder også i skovbruget. Ved plantesygdomme og storm mister skovbruget ikke bare årets biomasseproduktion, men årtiers

produktion. Stormfald og plantesygdomme betyder, udover ødelagt vedmasse og mistet tilvækst, en forringet kvalitet og dermed pris på det, der kan bruges, samt at marked er oversvømmet med lave salgspriser til følge. Endelig betyder straks-afsætningen af den salgbare vedmasse, der skulle have været spredt ud over årtier en høj engangsbeskatning og deraf forringede muligheder for at geninvestere i nye bevoksninger.

Side 54 - prioritet 5

Her står følgende:

- *"Produktion af biobrændstoffer og andre nonfoodprodukter på basis af madvarer kan bidrage til en uheldig konkurrence om fødevarer*
- *Øget forbrug af halm og anden biomasse til energiformål kan medføre reduktion af kulstofmængden i landbrugsjorden*
- *En række områder i Danmark har for lavt kulstofindhold i jorden. Store mængder kulstof frigøres fra især organogen jord, hvis den drænes og jordbearbejdes*
- *Risiko for udledning af miljø- og sundhedsskadelige stoffer fra hurtigt voksende træarter"*

De første tre punkter kan skovbruget bidrage positivt til. Høj produktion af træ til energi i skovene kan mindske arealkonkurrencen og mindske reduktionen af kulstofindholdet i landbrugsjorden. Skovrejsning på landbrugsjorder er jordforbedrende samtidig med at der kan opnås en høj biomasseproduktion uden nævneværdig brug af hjælpepestoffer.

Det sidste af ovennævnte punkter er derimod lidt af en gåde. Hvilke miljø- og sundhedsskadelige stoffer fra hurtigt voksende træer tænkes der på? Hvad er kilden til den påstand?

Udnyttelse af forordningens muligheder for skovene

Skovforeningen finder ikke at det foreliggende landdistriktsprogram er ambitiøst nok i forhold til at bidrage til udmøntningen af skovpolitikken.

Fra Skovforeningen har vi derfor en række mere konkrete forslag til mulige ordninger der kan være med til at støtte den udvikling i skovbruget som er ønsket.

I nedenstående ønsker til skovordninger i landdistriktsprogrammet tager udgangspunkt i aktuelle udfordringer/muligheder i skovbruget.

Der er i fra Skovforeningens side lagt vægt på at ordningerne ikke må fungere som et løbende driftstilskud, der kan virke markedsforstyrrende.

Biodiversitet/Natura 2000

Der vil fortsat være brug for ordninger der fremmer biodiversiteten i skovene, ligesom der er elementer i de nuværende Natura 2000-ordninger som skal revurderes for at få en større udbredelse i de private skove.

Skovforeningen arbejder fortsat sammen med praktikere og biologer for at finde frem til en fælles forståelse af hvilke elementer i driften af skovene, der kan være med til at sikre og fremme biodiversiteten, således at det giver mest biodiversitet for pengene.

Skovforeningen tager udgangspunkt i at sikring og fremme af et øget biodiversitetsindhold i skovene gennemføres ved frivillige aftaler mod betaling.

I flere sammenhænge både på EU niveau (fx ny vejledning om "Skov og Natura 2000" er under udarbejdelse og biodiversitetsstrategien) og i dansk sammenhæng (fx Natur- og Landbrugskommissionen og Skovpolitisk udvalg) peges på Landdistriktsprogrammet som hovedfinansieringskilde til at gennemføre de ønskede mål.

Derfor er det vigtigt at sikre at alle mulighederne for støtteforanstaltninger er vurderet.

Flere ordninger til fremme af biodiversiteten (fx til sikringen af bilag 4 arter) er således ganske utilstrækkelige, idet rammerne for disse tilskud alene er en godtgørelse for afholdte ekstraomkostninger, men hvor de største offeromkostninger består af tab af fremtidig indtægt, hvortil der ikke ydes nogen form for godtgørelse. Ordningerne er således ikke interessante for lodsejerne.

I nærværende program er ordningen til sikring af Natura 2000 i skov hængt op på artikel 34 og med henvisning til fokusområde 4 a under artikel 5, mens generel sikring af biodiversitet i skovene (bæredygtig skovdrift) er hængt op på artikel 25.

Skovforeningen finder at der også skal være mulighed for at udnytte artikel 17 (Investments in physical assets) og artikel 30 (Natura 2000 and Water Framework Directive payments)

For eksempel stilles der ved brug af artikel 30 ikke krav om skovforvaltningsplaner.

Digitalisering

Skovforeningen mener at en stadig mere kompleks skovdrift med salg af både træ og oplevelser samt stadig stigende krav til sporbarhed og dokumentation kalder på en ordning, der kan understøtte skovejere og grupper af skovejere i digitalisering af deres skov og skovdrift f.eks. ved brug af GIS-systemer og/eller databaser, hvor fx fakturaer kan knyttes til et koordinat i skoven.

Digitalisering af skoven kan bruges med henblik på sporbarhed (dokumentation af lovlighed), opmåling af stakke (fx brænde?), til at få/bevare overblik over aktiviteter (jagt, motionsløb, registrering af besøgende mv.), registrering af/dokumentation for arter (flora og fauna),

lagerstyring af vedmasse/aldersklasser/sortimentsfordeling mv. til alternativ dokumentation af bæredygtighed (fx til opfyldelse af krav i den offentlige indkøbspolitik for træ og udmøntningen af den kommende EU skovstrategi).

Ophæng for en sådan ordning vil kunne finde ophæng i enten artikel 26 (Investments in forestry technologies and in processing, mobilising and marketing of forest products) eller artikel 27 (Setting up of producer groups and organisations).

Uddannelse

Som nævnt tidligere i vores høringssvar (under SWOT-analysen) har mange skovejere og kommende skovejere ikke nogen uddannelsesmæssig baggrund inden for skovdrift.

Skovforeningen vurderer at kompetanceopbygning hos skovejeren via undervisning og kurser vil resultere i varetagelse af flere hensyn i skovdriften gennem større bevidsthed om skovens muligheder. Uddannelse vil gøre disse skovejere bedre i stand til at evaluere entreprenører, vurderer skovens sundhedstilstand, vurderer stormfaldsrisiko, værne om særlige værdier samt give skovejeren bedre forudsætninger for at sætte operationelle mål for skovdriften.

I Sverige udbydes en lang række kurser under projektet Kraftsamlings Skog, som er finansieret gennem det svenske landdistriktsprogram:

- **Grundkurser i uthålligt skogsbruk för blivande och nya skogsägare**
För dig som vill börja från början och lära dig grunderna.
- **Personlig rådgivning för blivande/nyblivna skogsägare**
Rådgivning hemma på den egna fastigheten antingen före eller efter ägarskiftet.
- **Kurser i skogsbruksplanens användning**
En ny grön skogsbruksplan är ett bra hjälpmedel för att utveckla lönsamheten i sitt skogsbruk. En förutsättning är dock att man klarar av att använda planen. Det lär man sig på dessa kurser.
- **Personlig rådgivning för skogsägare med ny skogsbruksplan**
För att säkra upp att den nya planen verkligen kommer till användning i den fortsatta planeringen av skogsbruket erbjuder vi också skraddarsydd personlig rådgivning före och/eller efter planläggningen och leveransen av planen.
- **Kompetensutveckling i form av kurser, studieresor, exkursioner, temadagar/-kvällar, studiecirkel, seminarier mm**
De flesta skogsägare behöver höja eller underhålla sin kompetens vad gäller skogsbruk och skogsföretagande. Det kan t ex handla om förnyingsfrågor, röjning, slutavverkning, naturhänsyn, skogsbränsleuttag, ekonomi, klimatanpassat trädslagsval, vattenfrågor. Ämnesvalet och formen av aktivitet kan variera mellan olika regioner.
- **Personlig rådgivning för "vanliga" skogsägare**
Rådgivningen kan avse bara strikt skogliga åtgärder eller också vara en mer avancerad rådgivning som omspannar hela skogsföretagandet. Då inleds rådgivningen med att företagets mål sätts upp och man avslutar med att göra en handlingsplan.

- **ERFA-grupper** (ERFA = erfarenhetsutbyte)
En ERFA-grupp är ett fast nätverk av skogsägare som träffas regelbundet och tar del av varandras och inbjudna experters erfarenheter och kunskap för att utveckla sitt företag.
- **Personalfortbildning i kommunikation/pedagogik och företagande**
För att höja kvalitén på det arbete som bl a skogsägarföreningarnas rådgivare gör i Krafthandling Skog.

Artikel 14 i forordningen kan anvendes som ophæng for en vidensdeling/uddannelseordning.